Енес Халиловић

КЕМЕТ

драма у четири чина, за три главе

повеља

Препоручено, додатак часописа *Повеља*,
штампан је захваљујући подршци
Министарства за културу и медије Републике Србије
и Скупштине града Краљева.

„Смрт стоји данас преда мном
Као небо чисто од облака.”

Из староегипатске песме
„Разговор разочаранога са својом душом”

Десило се у Иату, заправо поред Наат-Ресита, у Џамету.
Делимично написано по Херодотовом запису *Краљ Рампсинит и његова ризница*, делимично по староегипатској причи *Краљ Рампсинит и неухватљиви крадљивац*, делимично по чувењу, делимично по виђењу.

ликови:

ОТАЦ
СТАРИЈИ СИН
МЛАЂИ СИН

ФАРАОН
ФАРАОНОВА ЖЕНА
ФАРАОНОВА КЋИ

ВОЈНИК 1
ВОЈНИК 2
ВОЈНИК 3

гласови:

ХРАПАВ ГЛАС НЕКОГ СТАРЦА
ЖАМОР НАРОДА

I чин

1. појава

Полумрак у Очевој соби. На зиду бакља.
Отац лежи на асури, а синови седе крај његових ногу.

ОТАЦ: Децо, време ми је умирати... Децо! Чујете ли ме, децо?

СТАРИЈИ СИН: Чујемо.

ОТАЦ: Да ли обојица чујете?

МЛАЂИ СИН: Да, да... Чујемо...

ОТАЦ: Слушајте шта ћу вам рећи. Када већ нисам свештеник, када већ нисам био свештеник, да имам да једем и пијем до миле воље, када већ ја нисам био свештеник и када ви нисте свештеници у храму... Желим вам рећи... Да и ви имате, и ваша да имају деца као што свештеници имају и као што њихова деца имају и као што они саветују децу да свештеници остану и да њихова деца свештеници буду, да би имали, да би имали даље и даље...

СТАРИЈИ СИН: Нисмо, оче, свештеници; знаш да не можемо ни бити.

ОТАЦ: Знам. Зато вас и зовем, да чујете, да бисте имали ви и деца ваша. Желим да вам оставим нешто... И желим да учините нешто... А нећете имати кривице. Када то учините, немојте посипати главу врелим угљевљем, јер кривице нећете имати. Када то урадите, једите и пијте опрезно, а кајања немајте. Не желим да будете само перачи фараоновог рубља, то је посао који вам никад стомак неће испунити као њему. Жао ми је и кад вас пошаљу да бубњате, да разглашавате наредбе фараонове. По сунцу ходите и народу се обраћате, ударате у оне бубњеве, стомак свој гладни потресате. И желим да се земљом не претурате, да не идете сећи пинију и да се од тога храните. Не желим да идете у војне походе, на Куш и Ават, не желим да туђе лађе товарите у земљи Амуру док свештеници једу и призивају жене ваше док сте ви на мору... Нећу да се од свега тога храните. Хоћу да вас нахраним, и вас и децу вашу, али да опрезно једете оно што вам остављам. И никако да се не кајете, не посипајте главу врелим угљевљем, јер ту нема кривице, као што у храму нема правде ни милости под табанима фараоновим...

МЛАЂИ СИН: Кажи нам оче!

ОТАЦ: Ал добро чујте и добро памтите, и пустите да зборим као са људима. Мајка ваша не сме знати ово, јер ће вас заклињати да не чините, а мене ће мртва проклињати. Ни жене ваше не смеју знати за ово, јер ће вас заклињати да не чините, а мене ће мртва три пута клети – молиће се да се ни у сну више никада вама не јавим. А ово што ћете учинити, лако ће вам бити да учините.

СТАРИЈИ СИН: Оче, кажи нам! Одмах ћемо ако треба!

МЛАЂИ СИН: За твоју част и главу неком одрубити, ако треба.

ОТАЦ: Није ово за моју част, но за вас то да учините. Стално се питах када ће доћи време да вам ово кажем, да не похитате, да не окасните, да из незрелости изађете

како вам језици не би рекли што није за причу. Ја сада смрт своју очекујем, а вама остављам један камен у ризници фараоновој. Тај камен на вас чека. Иза њега све што нађете ваше нек буде!

МЛАЂИ СИН: О какавом камену збориш?

СТАРИЈИ СИН: О нашем камену?

ОТАЦ: О вашем камену зборим. То ваш је камен, за вас и децу вашу остављено је оно што иза камена чека.

МЛАЂИ СИН: Не напуштај нас, оче, да и ти с нама уживаш.

ОТАЦ: Ја уживам сада, док чекам да ви то учините и уживао сам кад сам за кораке ваше победу припремао. А ви, по мојој смрти не часите часа... И сада, добро упамтите. Кад склопим руке, кад склопим очи, кад се вратим у црну земљу... Добро упамтите... Добро упамтите шта вам је чинити.

МЛАЂИ СИН: Памтимо оче!

СТАРИЈИ СИН: Памтимо.

ОТАЦ: Ви можете наслутити колико фараон има блага.

МЛАЂИ СИН: Можемо оче, можемо.

СТАРИЈИ СИН: Не можемо.

ОТАЦ: Не можете ви, децо моја, наслутити колико фараон има блага, јер ни ја то не могу наслутити, ни ја који зидао сам његову ризницу иза храма, ни ја који знам све одаје те ризнице, све одаје горње и доње, све одаје у дубини. Јер ја сам видео празне одаје, ја нисам видео пуне одаје. У одаје те ризнице која вама је знана споља, већ је убачено благо пристигло с бродовља, благо наслеђено, благо отето у земљи Куш, благо донето из далеке земље Пунт и мириси њени, бакарне играчке са острва Кефтију, минђуше из древног Урука, бакарни срп из Бабилуа, златни лабуд из Лагаша, стотине сунчаних часовника од злата и слонове кости, бронзано посуђе са чудесним шарама из Митанија, чаробне игле бабилонске, украси тиркизни са Горе ка земљи Ретену, богатства града Тјаме и града Гебту, изглачани бекхен из долине Рохану, чуда из Хатнуба, драгоцености из Великог зеленог мора и драгоцености из луке Кебена, из Кадеша и Библоса, и све оно што фараон купи човеку из уста и птици из кљуна и све отето од Машрика до Магриба. Све то је сада у ризници.

СТАРИЈИ СИН: Не можемо ми, оче, ни наслутити какаво је благо унутра.

МЛАЂИ СИН: Можемо ми то узети, оче, можемо...

ОТАЦ: Можете децо моја, можете, јер сам оставио једну плочу, са оне стране где залази сунце, на самој половини. И све су плоче благо ишаране војним походима, а на тој плочи, за вас остављеној, наредих да исклешу фараона како држи два пехара у рукама. То сам ја вама знак оставио, да ћу вас освежити када вас жеђ буде морила након смрти моје. Кад ме пожелите, прикрадите се ноћу ризници, померите ту плочу и узимајте из ризнице благо. На фараоновој глави је круна, напред испупчена, као рогић – а он се томе веселио и рече да је то његове снаге слика – а ви, кад будете излазили, за ту главу камен назад повуците. Све то на вас чека, децо моја, на вас то чека...

СТАРИЈИ СИН: Да ли ћемо померити плочу, оче? Да ли ћемо снаге у рукама имати?

ОТАЦ: О децо, где све нисам путовао и занат учио. Лако ћете померити плочу, јер је са страна добро углачана, а нико пре вас упирати у њу неће. Ко је помислио да гурне плочу пирамиде, ил храма, ил ризнице фараонове? Празните му ризницу кад су мркле ноћи, а ако вас који војник пресретне док плен будете носили, подајте му нешто од блага, а ако се колебао буде...

МЛАЂИ СИН: Главу ћемо му смаћи, јер мртва глава ништа не прича.

СТАРИЈИ СИН: Главу! Главу!

ОТАЦ: Главу, децо! Главу му узмите и вадите из ризнице, вадите... Нађите какву пећину где ћете крити благо, а за потребе кућне закопајте у дворишту. Не треба све у кући да буде, јер ће фараон војску дићи да претресе од слућеног извора воде Итеру па до мора – све војска да претресе, да нађе, благо да узме и главу.

СТАРИЈИ СИН: Главу! Главу!

ОТАЦ: Ја вам нисам могао блага оставити, ја вам само остављам један добро углачан камен. А сад језик за зубе и немојте у сну да прозборите да вас жене не чују... А кад виде да имате, неће се бунити што имате, но ако осетите да би могле да вас прокажу, и њима главу...

СТАРИЈИ СИН: Главу! Главу! Снажан ти је разум оче, као бик!

ОТАЦ: Узмите из ризнице колико можете, узмите децо. Ја ћу да умакнем у смрт, а ви сачекајте благо. Нека каже фараон: *Умакао бику, налетео на краву*. Хајде сад, пустите ме да умирем, да спавам ил да умирем, хајде сад...

СТАРИЈИ СИН: Да си нам жив и здрав, жив и здрав да си оче.

II чин

1. Појава

Унутрашњост ризнице. Чује се ударање у камен. Чује се померање камена. Један камен се помера ка публици. Пада. Промаља се блага светлост месечине. Улази Млађи син, улази Старији син. Подижу камен, благо га враћају у зид. Старији син пали бакљу. Гледају благо.

СТАРИЈИ СИН: Отац наш! Отац наш! Погледај шта нам је оставио!

МЛАЂИ СИН: Фараон! Шта има...

СТАРИЈИ СИН: Ништа он нема, ништа. Нама је ово отац оставио. Дај џак.

МЛАЂИ СИН (*Вади џак из недара, дрхти му рука, додаје га Старијем сину*): Ево.

СТАРИЈИ СИН: Трпај! Трпај!

МЛАЂИ СИН (*Осврће се, гледа испитивачки*): А знаш шта причају, причају да четири духа чувају ову ризницу и да богови, сви богови...

СТАРИЈИ СИН: Ма одакле толики богови? То су приче свештеничке и фараонске. Он да је бог, зар би га отац наш надмудрио и ову плочу оставио? Трпај, трпај. Није

фараон бог! Бог њега убио, јер се он смртник за бога прогласио, с коже је људима све ово свукао... Трпај! Трпај!

Млађи син трпа благо у џак, дрхте му руке, просипа, промашује. Старији син се сагиње, узима златне маске, тањире, огрлице. Џак наслања уз зид, померају камен. Старији син придржава једну страну камена док је друга ослоњена. Млађи син подиже џак, протиње га кроз отвор, провлачи се. Старији син гурне камен да би стајао, провуче се, и он излази из ризнице, а потом хвата руком за круну која је на исклесаној глави фараона, повлачи камен и сцена се опет замрачи.

2. појава

Потпуни мрак.
Чује се отварање врата у даљини, негде одозго.

ГЛАС ФАРАОНА: Ето нас. Ето нас, да видиш, драгано, да видиш блага моја, да видиш блага од неба мени даривана, у мојој ризници сачувана.

Чују се кораци.
Фараон силази низ степенице ризнице.
Полако се указује светло.
Фараон носи бакљу у левој руци, а жена га држи за лакат.
Додирују благо и разговарају.

ФАРАОН: Види, све ово је моје. Ја, господар ове долине, од чијег се корака тресу народи што светом ходе, овде сам сабрао блага и ужелех се да видим све ово. Два пута сам улазио сам у ризницу, а сада желим да видиш овај сјај који је у мом срцу наложио нове походе војне.

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Драги! Немој дозволити као фараони пре тебе, да свештеници гледају ова блага, јер буди се у њима чежња и љубомора. Чула сам, причају на двору, да су и њима ризнице пуне...

ФАРАОН: Знам те приче, ал знају они да ја сам над свештеником врховним... Крв је моја крв над крвљу. Да није тако, ја бих био свештеник, а он фараон. Знам те приче ја...

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Ал они најбољу земљу узимају и жешће терају народ да им канале гради, њихове њиве све бујније рађају...

ФАРАОН: Ал знају они ко је господар!

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Ал ја ти кажем, драги, ја ти кажем да њих никако у ову ризницу не уводиш, ето, ти боље знаш, све чујем да срца су њихова распаљена и храмови њихови само што нису надвисили твоје палате. И ко зна... можда и они имају приближно оволико.

ФАРАОН: Немају они, жено, немају. Истина, имају нешто, имају колико им треба у мене да верују и по мојој вољи да суде.

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Ал знаш како их народ зове? *Спојена колена*! Они све са оца на сина, са оца на сина... Зашто им то не укинеш?

ФАРАОН: Па како ћу онда народ да учим свештеном послу, како кад народ само у бич верује. Дуг пут је од бича до ритуала, нек народ зида за мене, а свештеници мене зидају на небесима за милост моју на земљи. Гле, какаве су ове огрлице, а немам жена колико имама огрлица...

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Ах драги, силна је твоја ризница, ал веће срце ти од кога се тресу изроди хетски, изроди Мешвеш и Сепед, и Сенмут, сав Вават и Куш и земља Амуру, и Асир, Нинива и Феникија и власти у земљи Ретену, чак и у Пунту далеком и на острву Кефтију – од тебе сви се тресу, и Народи мора тресу се од срца твог. А ја знам срце твоје и блага твоја.

ФАРАОН: А овде сам оставио, својом сам руком овде... Па није овде...

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Нестало!?

ФАРАОН: Нема... Нема златног ножа са оштрицом од опсидијана! Нема огрлице од шкољки из језера Мариут!

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Како нема?

ФАРАОН: Нема златне Амонове маске, нема златних печата Аменхотепових што су широки цео лакат, нема блага са Сенмута, нема... Нема! Ево, нема ни сврдла од слонове кости у које се клео отац мој, јер од оца њему је остало.

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Покрадени смо!

ФАРАОН: Покраден сам! Не, нисам покраден, нико није могао ући кад врата су запечаћена. Ово је нека магија! Неки се чаробњак игра мојим моћима. Нахранићу Итеру – ту воду која нас храни – нахранићу чаробњацима свим!

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Који ли злобник бацио је магију на нашу ризницу. О Амон га казнио! О казнили га сви богови! И Собек! И Атум!

ФАРАОН: Мене да покраду, мене који сам поразио Народе мора... Али пази! Ником не причај! Чујеш ли? Ником. Нико да не зна. То је као рана да крвари ми пред народом. Можда ме кушају богови, можда недовољно жртава сам принео, па ће ми благо вратити кад се умилостиве.

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Можда, а можда неко из палате, неко кога сваког дана гледамо, можда је нашао начин благом нашим војску да плаћа, и да плати најамнике војнике, нама животе да узме...

ФАРАОН: Не! Нико то не би смео. Можда је ово магија нека, подвала чаробњака или су свештеници...

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Можда! Можда свештеници гладни!

ФАРАОН: Ти само ћути. Принећемо жртве на мену месечеву, бацићемо дванаест девица у Итеру, па ћемо девет дана након тога опет ући у ризницу. Ти само ћути, као да ништа...

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Ништа, ништа.

ФАРАОН: Идемо... Ништа ти... Ништа, ништа... Нове ћемо жртве принети. Најлепшу девојку ћу у Итеру, најлепшу...

3. појава

Чују се кораци.
Фараон силази низ степенице ризнице. Полако се указује светло.
Фараон носи бакљу у левој руци, а за њим иду два војника и Фараонова кћи.

ФАРАОН: Ево! Опет нестаје! Трећи пут благо моје нестаје! Трећи пут благо моје нестаје! О Амоне, шта радиш ти на небесима? Чиме се ти бавиш?

ФАРАОНОВА КЋИ: А онолико му дајеш, онолике жртве приносиш ти, оче, жив да си и здрав, и цео народ жртве приноси. Толико си жртвовао јарчева и волова краткорогих и дугорогих.

ФАРАОН: Ништа он... Гледа свога посла. Шета по небу...

ВОЈНИК 1: Није ли нека магија, велики господару?

ФАРАОН: Можда је! Можда је... А можда и није.

ВОЈНИК 2: Да поставимо замке, велики господару? Да знамо онда да ли је магија, да ли су крадљивци неки вешти... овде видим неке стопе.

ФАРАОНОВА КЋИ: Ех сад, ко зна. Ово је трећи пут...

ФАРАОН: Да, ово је трећи пут. Жену сам једном уводио, па смо приметили, па смо били ја, кћи и жена... сада на вас се ослањам и даћу вам по један брод из земље Амуру и по сто врећа маслина из земље Ретену, само да крадљивце нађемо...

ВОЈНИК 1: Ако је каква магија?

ФАРАОН: Тад побићу све чаробњаке, а браде ћу им одсећи и пустити их низ ветрове! Е тако ћу, мојих ми очева небеских! И кунем се у Итеру који плави нашу земљу и храни нас! Баш тако ћу. (*обраћа се кћери*) Мила, идемо, идемо горе, а ви хајде узмите замке, донесите, мора се нешто радити, јер блага је све мање. Идемо.

Сви одлазе.
Војници се враћају и носе замке.
Постављају замке и разговарају.

ВОЈНИК 1: Поставићемо замке, ал ја се плашим богова. Да нису они расрђени?

ВОЈНИК 2: И ја се плашим, ал све се надам да нису богови срдити, да неће замке наше њих разгневити. Мислим да нису ни чаролије, него је неко вешт и преврат неки припрема којим ће војску плаћати. Јер где има блага као овде? Неко ће на господара кренути, народ ће сав у земљи платити да ратује и странце платиће новцем господаревим. Све мислим да је неко ко може узети печат господарев, па уђе на врата као на своја врата кућна и после печат удари...

ВОЈНИК 1: Па, велики господар би ставио стражу пред вратима.

ВОЈНИК 2: Кад би стражу ставио, тад признао би народу да рањива је ризница. Тад многи би кренули да камен прегризу како благо би му узели. И на гробнице фараонске, многи би кренули кад видели би да људи чувају. Но народ плаши се богова.

ВОЈНИК 1: Е, сад је готово.

ВОЈНИК 2: Тако. Сада ћемо дати неки дан судбини, да видимо ко ће доћи да узима... Ја се надам неком са двора, јер кога ухватимо на његово место нас ће господар ставити, а све његове побити и онда наше довести.

ВОЈНИК 1: Их, то би било. Ал ако благо нестаје, а замке празне остану.

ВОЈНИК 2: Ми само служимо владару, а боговима милост тражимо, за смирај наших предака, за смирај наших срца данашњи и сутрашњи.

Одлазе. Пењу се уз степенице. Застају. Гледају у благо.

ВОЈНИК 1: Ја нисам стигао сјаја да се нагледам.

ВОЈНИК 2: Мени је лакше да не гледам.

4. појава

Унутрашњост ризнице.
Чује се ударање у камен.
Чује се померање камена.
Један камен се помера ка публици. Пада.
Промаља се блага светлост месечине.
Улази Млађи син.
На четвртом кораку бива ухваћен у замку.

МЛАЂИ СИН: Ај! Брате!

СТАРИЈИ СИН (*провлачи се кроз отвор*): Ћути!

МЛАЂИ СИН: Леле! Брате! Ухваћен сам! Брате.

СТАРИЈИ СИН: Чекај.

МЛАЂИ СИН: Леле, брате! Ухваћен сам.

СТАРИЈИ СИН: Морам те извадити. Да донесем бакарну секиру, па ћу ударати и замку, и камен, сломићу је некако.

МЛАЂИ СИН: Не брате! Нећеш моћи! Ноге ми одсеци и однеси ме.

СТАРИЈИ СИН: Извадићу те некако.

МЛАЂИ СИН: Не брате. И да ми ноге остану, нашли би ме без ногу и опет би нас побили! И мене и тебе, и децу нам и сав наш род. Не брате!

СТАРИЈИ СИН: Извадићу те некако.

МЛАЂИ СИН: Брате, мораш ми главу одсећи! Само то, брате мој!

СТАРИЈИ СИН: Шта причаш, дај.... да одем по секиру...

МЛАЂИ СИН: Шта ти је луда главо! Видиш да знају да смо улазили. И сваког часа могу да дођу. Брзо ми сеци главу и однеси је, закопај је негде. Брзо! Тако ћеш главу своју спасти и сав наш род. Брзо! Нож вади из недара.

СТАРИЈИ СИН: Не могу, брате, то!

МЛАЂИ СИН: Брзо! Помисли на децу моју, на твоју, на себе. Само без главе ако останем, само тако ћете ви живети – остало све је смрт. Ноге да ми оставиш узалуд је, само ми главу однеси.

СТАРИЈИ СИН: Брате! (*Вади нож*)

МЛАЂИ СИН: И што ниже брате засеци. Знаш да овде (*показује руком на грло*) имам младеж ко и ти. Засеци испод младежа, ако буду народ гледали да те не открију по томе, а моју смрт разгласи касније. Реци да у Ниниву сам отишао, у трговину, па након године ти тугуј што нема ме и бацај чини на земљу асирску, нек народ тако жали ме.

СТАРИЈИ СИН: Брате!

МЛАЂИ СИН: Сеци брате и бежи! Брзо сеци и бежи!

СТАРИЈИ СИН: Брате, да још једном пољубим те.

МЛАЂИ СИН: Брате...

Пољубе се, загрле се.

МЛАЂИ СИН (*истрже се из загрљаја*): Хајде, брате! Хајде и бежи.

СТАРИЈИ СИН (*одсеца му главу, подиже је са земље и вади из недара џак. Ставља главу у џак, потом опрезно, без корачања напред, ставља још блага у џак, излази кроз отвор и повлачи камен. Провирује да још једном види тело*): Брате...

Излази из ризнице.

5. појава

Чују се кораци.
Фараон силази низ степенице ризнице. Полако се указује светло. Фараон носи бакљу у левој руци, а за њим иду два војника и фараонова кћи.

ВОЈНИК 1: А ту ли си... Ту ли си, мајмуне црвеногузи.

ФАРАОН: Ко је то?

ВОЈНИК 1: Гост кога угостисмо. (*Надноси се над тело без главе*) Добро дошао! Како си?

ФАРАОНОВА КЋИ: (*врисне*)

ФАРАОН: Полако мила. Полако.

ВОЈНИК 2: Глава!

ВОЈНИК 1: Шта глава?

ВОЈНИК 2: Нема главу! Нема главу!

ФАРАОНОВА КЋИ: Нема главу! Леле! Леле, то је ђаво! Он краде.

ВОЈНИК 1: Не! Не, то је крадљивац.

ФАРАОНОВА КЋИ: Можда је овде и Ка? Можда је међу нама дух мртваца ког видимо?

ВОЈНИК 2: Крадљивци душу немају. Без главе то је крадљивац.

ФАРАОН (*креће*): Како је ушао без главе? Да није какава враџбина?

ВОЈНИК 1 (*гледа, окреће се*): Нигде ни улаза ни излаза. Како је само ушао? Не, господару велики, овде су замке, ви не знате где смо их ставили. Ово прост је неки човек. Ево, и леш му смрди, неук је, дакле.

ФАРАОН: Како је неук кад је у ризницу моју ушао?

ВОЈНИК 1: Није знао *Формулу да човек не иструне*, за живота је није исписану носио испод пазуха.

ФАРАОН: Мртав остао, а главу своју изнео.

ФАРАОНОВА КЋИ: Како је могао понети, изнети је одавде? Ово су неке враџбине. (*пригрли оца*)

ФАРАОН: Полако, мила, полако. Носио је моје благо, сад је однео своју главу. Добро је. Шта је да је... Нема више да носи.

ФАРАОНОВА КЋИ: Како је однео своју главу? Како?

ВОЈНИК 2: Можда је неко други однео?

ВОЈНИК 1: Да. Неко је можда однео.

ФАРАОН: Да, да. Можда је неко главу његову однео. Његову главу неко је однео, неко је био са њим овде. Неко. Неко...

ВОЈНИК 2: Неко је главу његову однео?

ФАРАОНОВА КЋИ: Да! Неко... Неко је однео његову главу.

ФАРАОН: Понесите тело, а оставићемо замке и нове ћемо поставити. Није ово враћбина... О, нигде крадљиваца нема као у земљи мојој и нигде блага као у ризници мојој. О свети Хапи из воде Итеру, ко ли је благо однео, ко ли је главу однео?

ФАРАОНОВА КЋИ: Како му доскочити?

ФАРАОН: Већ имам замку за главу тога што главу је одавде однео. Нисам је без разлога жртве обилне принео, и девојку најлепшу даровао води Итеру... Замку имам.

ФАРАОНОВА КЋИ: Какву, оче мој премудри?

ФАРАОН: (*обраћа се војницима*) Вас двојица – о руке моје, које ћу високо уздигнути, руке моје поуздане – дајем вам задатак још један. На зид храма, где светина пролази од јутра до мрака, поставите тело ово и добро пазите коме ће брада задрхтати ил суза потећи. Тога ми одмах доведите.

ФАРАОНОВА КЋИ: Погледајте руке му лоповске.

ВОЈНИК 1 (*загледа се, придиже руке Млађег сина*): На десној руцу, на надланици, има младеж велики.

ФАРАОН: Ах! Обележена рука му лоповска!

III чин

1. појава

На тргу.
На зиду виси окачено тело Млађег сина. Чује се жамор народа.
Војник 1 и Војник 2 стоје испод тела и посматрају народ који пролази.

ВОЈНИК 1: Ево, цео дан. Сви само пролазе, сви се само чуде и гледају тело без главе.

ВОЈНИК 2: Полако, налетеће... баш као овај несрећник што је у замку ухваћен. Тада смо замке поставили, а очима хватамо. Гледај само пажљиво.

ХРАПАВ ГЛАС НЕКОГ СТАРЦА: (*довикује)* Ко је тај несрећник без главе? Шта је учинио?!

ВОЈНИК 1: *(одвикује)*Гледај старче свога посла! *(тихо, Војнику 2)* Овај покојник има на десној руци младеж повелик...

ВОЈНИК 2: Знам. Па шта?

ВОЈНИК 1: Па можда је требало народу руке прегледати, деси се да у кући, међу ближњима, неко на истом месту младеж носи.

ВОЈНИК 2: Ах, колико ћеш младежа видети кад кренеш низ Кемет? Пола би земље фараон убио – свакога ко има младеж на руци десној.

На сцену ступа Старији син. Он гони два магарца на којима су мешине испуњене вином. Старији син полако гони магарце. Делује припит. Полагано, да војници не виде, одреши везе којима су мешине повезане и тада се стане вино просипати на земљу. Магарци се узнемире.

СТАРИЈИ СИН: О види ти, види ти шта ми учинише магареће главе. Полако, магарци проклети! Полако!

Старији син се хвата за главу, од једног до другог магарца скакуће, а вино се излива на земљу. Војници прилазе, хватају вино рукама, пију. Хитро примичу шаке устима и испијају вино.

ВОЈНИК 1: Ово је наше вино! Ха ха ха. Све што се проспе на земљу припада војсци што земљу чува.

СТАРИЈИ СИН: Не узимајте што није ваше! Не узимајте. Подижите мешине!

ВОЈНИК 2: Вино је твоје у мешинама, а вино просуто је онога који га хвата.

Старији син виче, запомаже. Преклиње војнике да оставе вино и смире магарце, а војници пију из шака.

СТАРИЈИ СИН: Немојте пити, војници! Вино шкоди, о знате ли? Мени је вино памет узело, па не могу ни магарце да водим како треба. Вино ми је памет узело. О богови небески да ме од вина спасу! *(подиже главу)*
О, види! Види, лети човек без главе. О, колико сам пијан – видим човека, а не видим му главу. О, не смем више пити, о, памет ми је вино узело. Опрости честити, опрости, не могу те познати, толико пијан сам да не видим главу твоју, а своју једва држим.

ВОЈНИК 1: Зар ти горе видиш некога?

СТАРИЈИ СИН: Видим! Видим човека без главе!

ВОЈНИК 2: Овај човек је стварно пијан.

СТАРИНИ СИН: Па видим човека без главе, о, луда ми глава и пијана... А шта ви видите?

ВОЈНИК 1: Ми видимо зид.

СТАРИЈИ СИН: Само зид!?

ВОЈНИК 2: Ти си стварно пијан.

СТАРИЈИ СИН: Ма нећу више вино, нећу...

ВОЈНИК 1: Па дај га нама.

СТАРИЈИ СИН: Колико ми нудите?

ВОЈНИК 1: Нудимо много, заиста. Крећемо сутра у поход на Куш. Нудимо ти пола плена из земље Куш.

СТАРИЈИ СИН: Толико баш?

ВОЈНИК 2: Толико. Ми ћемо подле људе у тој земљи Куш, без глава радо гледати. А ово вино твоје заиста чаробно је кад видиш уместо зида без главе човека.

СТАРИЈИ СИН: Дајем вам вино, ево вам, нек је срећно, војско фараонова – да је жив и здрав – сеците силно у земљи Куш. И мени блага донесите...

Старији син сипа из мешина вино у руке војницима, потом они наврћу мешине.
Тако пију, смеју се Старијем сину, који гледа у тело на зиду.
Војници у сумрак заспу.
Старији син погледа лево-десно, поскочи, стаде на леђа једног магарца, откачи тело братовљево са зида, натовари га на другог магарца и прекри тело празним мешинама.
Онда пијаним и заспалим војницима одсече десни део браде и стави то у недра.

СТАРИЈИ СИН *(за себе):* Обећах ти, мајчице, да тело ћу брата донети. А боље да ти ни рекао нисам шта нам је отац рекао, где нас је отац послао... Женама тајне причати, то је мука поврх муке, крађа поврх крађе. А ја ћу тебе, брате, достојно сахранити и деци твојој дати колико и мојој. Надам се да чује ме твој Ка.

2. појава

Војници леже поред зида. Јутро.
Наилазе Фараон и Фараонова кћи.

ФАРАОН: Гле!

ФАРАОНОВА КЋИ: Гле! Нема крадљивца без главе!

ФАРАОН: Устајте! *(осврће се)* Устајте! *(удара војнике ногом)*

ФАРАОНОВА КЋИ: Устајте! Устајте спавалице! Устајте, мајмуни, црвеногузи!

ФАРАОН (*обраћа се кћери*): Тише. Тише.

ВОЈНИК 1: Шта?

ФАРАОН: Шта радиш? Где су вам браде бедници?

ВОЈНИК 2: Браде... Ево... Брада моја...

ФАРАОН: Где су вам браде бедници?

ФАРАОНОВА КЋИ: Где је тело крадљивца? Говорите!

ФАРАОН: Тише... Да неко не чује....

ФАРАОНОВА КЋИ: Нема тела! Опет је неко украо.

ВОЈНИК 1 *(мамурно)*: Неко је главу украо...

ФАРАОН: А тело ко вам је украо? А браде ко вам је украо? Мајмуни једни... А мислио сам вама власт да поверим, да управљате земљом и људима. Е, у ког сам се ја поуздао!? (*показује на Војника 2)* Види га, он опет очи преклапа...

ФАРАОНОВА КЋИ: Ви браде нисте сачували. Ви чувате свету земљу коју нам даде Озирис. О бедници једни! Бедници...

ФАРАОН *(обраћа се кћери):* Зови ми из свите оног што има спојене обрве.

ФАРАОНОВА КЋИ: Идем.

Војник 1 и Војник 2 обарају главе, опет спавају.

ФАРАОН: Спавајте ви, спавајте... Колико на вино баздите. Мора да вам је ставио у вино пепела, да боље заспите, да вам ноге и главе пресече. Е, он вам је ноге пресекао, а главе... ја ћу вам главе...

Хитро долазе Фараонова кћи и Војник 3

ВОЈНИК 3: Ево ме, господару свете земље и небеса.

ФАРАОН: Јутрос ниси ништа *(показује руком, као да сече)* ?

ВОЈНИК 3: Ништа, господару.

ФАРАОН: Сеци овој двојици главе.

ВОЈНИК 3: Разумем.

ФАРАНОВА КЋИ: А зашто им, пресветли оче, сечеш главе? Да ли што су понижени остали без браде?

ФАРАОН: Не, него им сечем главе зато што нису сачували човека без главе.

ВОЈНИК 3: Не разумем. *(замахује два пута и Војник 1 и Војник 2 остају без глава)*

Фараон, Фараонова кћи и Војник 3 се удаљавају.

ФАРАОН *(окреће се и гледа у лешеве)*: А какаве сам наде полагао у њих.

ХРАПАВ ГЛАС НЕКОГ СТАРЦА (*довикује*): Част теби, господару Кемета!

ФАРАОН (*одмахује*) Хвала, хвала!

IV чин

1. појава

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Мила кћери, ти си још увек девица. Чедо мамино. То не сме вечито остати. Ти мораш кушати мушке чари.

ФАРАОН: То те чека и сад је време то да окусиш, али ти мораш неко добро учинити тиме што мушке ћеш чари пробати.

ФАРАОНОВА КЋИ: Хоћу пресветли оче, господару неба и земље, да си жив и здрав, прво тебе хоћу послушати. Све ћу чинити што ми кажеш.

ФАРАОНОВО ЖЕНА: Знаш ли ти, мила...

ФАРАОН: Драга Тити, не зна она то.

ФАРАОНОВА КЋИ: Не знам оче, не знам... Реци ми.

ФАРАОН: Ти знаш, мила, ко беше фараон Кхуфу!

ФАРАОНОВА КЋИ: Знам, оче. Највећа пирамида је његова.

ФАРАОН: Треба да знаш, мила, да је кћи његова помогла оцу да сагради пирамиду. Примала је мушкарце у једном храму, а сваки кога је угостила био је дужан да донесе један камен који је потом уграђен у пирамиду. Заправо, пирамида је позната по Кхуфуу, а камен припада његовој кћери која се жртвовала за дело о ком ће људи стотинама година говорити.

ФАРАОНОВА КЋИ: Како је велики био њен труд.

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Све ради оца, мила кћери.

ФАРАОНОВА КЋЕР: Да, мила мајко, све ради оца.

ФАРАОНОВА ЖЕНА: И ти би могла оцу своме помоћи, да ухвати крадљивца који је упао у ризницу, који је потом украо тело другог крадљивца. Тај је врло лукав, али женско тело може доскочити мушкој памети.

ФАРАОН: Ево, кћери, управо овде, у овој одаји која има излаз на трг, а врата воде ка мојим одајама, ти можеш баш овде примати мушкарце.

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Да те мајка научи – све их примаш, свима даш да љубав ти окусе, а тражиш једног међу њима. Крадљивца тражиш. Сви ће доћи тебе да окусе, а услов је да ти испричају свој најлукавији и најнечаснији поступак.

ФАРАОНОВА КЋИ: Крадљивца како ћу познати? Из приче његове? Како?

ФАРАОН: Дуж целе земље гласници моји ће разгласити да си се ти заветовала, о мила кћери, како ћеш услужити љубављу сваког мушкарца уз услов да ти исприча свој највештији поступак. Ми ћемо народ намамити, да дође да исприча све што има, јер ће гласници већ од данас разгласити да тражимо људе највештије за положаје највише у управи. Тако ће, кћери мила, сви похрлити, да испричају ти приче своје чудесне – тајне ће теби открити све ради мрвице власти моје.

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Ал оном крадљивцу морамо ући у траг. Доћи ће сви мила кћери, а ти не брини. Једни ће се у лукавост своју поуздати, други у нешто друго, трећи тебе да окусе... Све их ти лепо пропитај и крадљивца ћемо зграбити.

ФАРАОН: Његову причу чујеш ли, или нешто тако оштроумно чујеш ли, одмах доведи га к мени као да власт ћу му дати, неке номе на управу – главу он мора изгубити баш као што је главу изгубио онај што с њим је моју ризницу похарао.

ФАРАОНОВА КЋИ: А можда он има нешто много вештије да исприча, нешто много лукавије од тога да је у ризницу нашу ушао и изашао...

ФАРАОН: Ако и има што вештије да каже – он је то. Ако ли исприча о уласку у ризницу и томе како је изашао, опет он је то и нико други. А шта од тога има лукавије?

ФАРАОНОВА ЖЕНА: Доскочићемо мајмуну! Нареди, драги, сад, нареди да се по свој земљи завет наше кћери разгласи. Нареди, не само гласници да бубњају, сви у палати нашој и око палате, сви нека се по земљи размиле и нека бубњају. Нека чује народ да ће се фараонова кћи удати за највештијег, за најлукавијег. И сви је могу окусити, уз услов један. (*обраћа се кћери, грли је*) Част је, мила, тебе љубити, сви ће похрлити. Ухватићеш ти крадљивца!

Замрачење. Бубњеви.

2. појава

Одаја Фараонове кћери.
Полутама.
Врата се отварају.
Сенке улазе у одају Фараонове кћери.
Кроз прозор смењују се дан и ноћ.
Смењују се сенке, улазе – излазе.
Смењују се дан и ноћ.

3. појава

Одаја Фараонове кћери.
Једна сенка излази из одаје у којој лежи Фараонова кћи.
Полутама.

СТАРИЈИ СИН *(улази у одају)*: Част кћери пресветлог господара наше земље.

ФАРАОНОВА КЋИ: Казуј!

Старији син прилази Фараоновој кћери.
Назиру се две силуете.

СТАРИЈИ СИН: Велика част кћери пресветлог господара наше земље. Велика част за лепоту твоју препричану и завет красни којим желиш најбоље главе у службу фараонову да уведеш. Најпре, част велика.

ФАРАОНОВА КЋИ: Одакле си младићу?

СТАРИЈИ СИН: Није важно одакле сам, но реци одакле је чаробни мирис твој?

ФАРАОНОВА КЋИ: На мојој кожи само су мириси далеке земље Пунт.

СТАРИЈИ СИН: У моме срцу жудња је за тобом већа него за мирисима. Ја сам из града овог, и има три месечеве мене како се спремам, да ти се јавим, да те љубим. Бубњају по целој земљи, јављају да мушкарце примаш и највештије умове тражиш. Ја сам се решио јавити још кад сам први пут чуо шта се бубњевима народу оглашава. Немам неку велику мудрост, ал није ми мала мушкост.

ФАРАОНОВА КЋИ: За ове три месечеве мене колико мушкарце примам, многе сам мушкости видела, ал мудрост мене занима. Ти мораш рећи исто што и сви други. Шта је то најлукавије и најнечасније што си учинио? Ти знаш да услов је сваком мушкарцу који науми са мном лећи, да ми исприча то, своје најлукавије, најнечасније. Кога је намагарчио, како се снашао, где се нашао, како је неког надмудрио? Најлукавијег за мужа ћу узети, нека ме љуби сваког јутра и вечери, а отац мој ће му власт даривати.

СТАРИЈИ СИН: Скромне сам памети... једино... једино што бих можда као неко лукавство могао испричати јесте неважно. Мудраца нисам надмудрио.

ФАРАОНОВА КЋИ: А кога си?

СТАРИЈИ СИН: Надмудрио сам твог оца само. Није то нека велика умешност. Ушао сам у ризницу, покрао блага његовог.

ФАРАОНОВА КЋИ: Ти?

СТАРИЈИ СИН: Ја! И још један са мном је био. Једном тај који је са мном био упаде у замку, а ја му одсекох главу да не би знао фараон ко га је покрао, јер би затро семе његово и моје.

ФАРАОНОВА КЋИ: Ти си! Слободно причај. Фараон све ће опростити и на високу те власт уздићи.

СТАРИЈИ СИН: Додуше, и два војника фараонова намагарчио сам уз помоћ магараца. Једног дана, окачише тело тога који је са мном крао ризницу фараонову. Ја пролазих поред њих, па се направих невешт, просипах вино, а они га рукама чекаху па га испијаше, напише се и заспаше, те украдох тога што је са мном крао из ризнице фараонове.

ФАРАОНОВА КЋИ: И?

СТАРИЈИ СИН: И Фараон главе узе тим војницима, а знао сам – неће се сетити да их пусти да се отрезне, да покушају да ме трезни познају. Знао сам да му је срцба бржа од памети.

ФАРАОНОВА КЋИ: (*умилно*): И сада дошао си мене да обљубиш, о премудри. Молићу оца за тебе да ме уда, да високо те уздигне. Љубићеш ме у ложници, да сада водим те оцу мом. Он жарко жели да види мудраца таквог. Пружи ми руку будући мужу мој.

СТАРИЈИ СИН (*пружа руку фараоновој кћери*): Води ме фараону, идем за тобом... Води ме... Једва чекам...

Фараонова кћи га узме за руку и излази кроз врата што воде ка фараоновом одајама, а Старији син сачека да она изађе и потом изађе кроз врата на која је ушао. Врати се на трг.

4. појава

Фараонова кћер трчи кроз ходнике.
Полутама.
Фараонова кћер утрчава у Фараонову одају.

ФАРАОНОВА КЋЕР: Ево га, оче! Ево га мудри крадљивац! Све ми је рекао. Ево, доводим га.

ФАРАОН: (*пали бакљу на зиду*)

ФАРАОНОВА КЋЕР: (*утрчава*) Ево, доводим га оче, упознај га, главу му...

ФАРАОН: (*пружа руку да се рукује*)

ФАРАОНОВА КЋЕР: (*пружа руку, као да приближава Старијег сина, али Фараону примиче руку одрезану*)

ФАРАОН: (*пружа руку у полумраку*)
Одрезана рука Млађег брата пада између њих.

ФАРАОН: Шта је ово!?

ФАРАОНОВА КЋИ: Леле! Па до сада је са мном причао! Ово је неки вешт чаробњак.

ФАРАОН: Куда си га довела?

ФАРАОНОВА КЋИ: Дошао је у моју одају, све ми испричао. Рече да је крао са још једним, да му је после главу одсекао у ризници кад је тај у замку ухваћен, а да је напио војнике и украо тело тога с којим је крао. И ја му рекох да ћу се за њега удати, узех га за руку теби да га доведем, главу да му...

ФАРАОН: Па куда си га довела?

ФАРАОНОВА КЋИ: Низ ходник мрачан, све време за руку сам га држала, али нестаде.

ФАРАОН *(сагиње се, подиже руку):* Гле! То је рука оног крадљивца, видим младеж на надланици... Па он је руку одсекао онога коме је главу одсекао. Ту руку ти је подметнуо, своју ти није пружио и ти њега ниси водила, ти мртву си руку носила.

ФАРАОНОВА КЋИ: Опет нас надмудрио!

ФАРАОН: О, опет... (*хвата се за главу*)

5. појава

Трг.
Чује се жамор народа.
Бубњеви тутње у даљини.
Све јаче чују се бубњеви.
На сцену излази Старији син који бубња.

СТАРИЈИ СИН: Фараон, господар земље Кемет, господар неба, заклиње се лицем Амона и лицем Озириса да ће дати кћер најмудријем и највештијем у овој земљи, и као сину своме даће му од власти шта жели. Најмудрији и највештији ће себе познати, па нека јави се да власт добије, многа блага и кћер владареву, прелепу.

ХРАПАВ ГЛАС НЕКОГ СТАРЦА (*довикује*): Узалуд човече бубњаш и зовеш, данима бубњаш и ти у граду овом, и свуд бубњају по целом Кемету, а тај се мудрац још није јавио?

СТАРИЈИ СИН: А неће се ни јавити! Неће... Али ми бубњамо, тако нам је наређено... Од тога хлеба једемо.

Бубњеви.
Замрачење.
Бубњеви.

ЗАВЕСА

Скицирано маја 2003. године.
Прва рука написана 24. септембра, друга рука 4. децембра 2009. године.
Трећа рука и белешке 28. фебруара 2010. године (по хиџретском, лунарном календару 14. ребиул-еввела 1397. године, на мој 34. рођендан).
Дато у штампу 5. марта 2010. године, по соларном календару на мој 33. рођендан.

ЕНЕШКЕ БЕЛЕШКЕ
које није нужно и није згорег погледати

Кемет – данас Мисир, тј. Египат. Египат је грчка реч за кемет (црна земља).

„Разговор разочаранога са својом душом" – песма која је највероватније настала у периоду Средњег царства. Изражава дубоки скептицизам у староегипатски политеистички систем и социјалну неједнакост. Певач овог дела очекује смрт као избављење.

Иат – град Теба, данас Луксор. Иат је названа по номи чије је била средиште, а касније се уобичајило и име Опет.

Наат-Ресит – у преводу Јужни град, мисли се на само градско утврђење у Теби.

Џамет – данашњи Мединет-Хабу, где су, окружени високим зидинама, били смештени дворац, храм, ризница и целокупни архитектонски комплекс Рамзеса III. *Очигледно, египатски се фараон у доба почетка опадања египатске државе није више осећао сасвим сигурним ни у своме двору*, сматра В. И. Авдијев. По староегипатској причи, ризница се ослањала на спољашњи зид његовог дворца.

Рампсинит – прича „Краљ Рампсинит и његова ризница" сачувана је у Херодотовом запису, но у *Староегипатским причама,* које су превели И. С. Кацнелсон и Ф. Л. Менделсон, ова прича се разликује од Херодотовог записа и носи назив „Краљ Рампсинит и неухватљиви крадљивац." Кацнелсон је сматрао да је Рампсинит фараон XX династије Рамес IV. Но, В. И. Авдијев сматра да је Рамзес III подигао храм и комплекс у Мединет-Хабу, те је покрадено *његово* благо. У овој драми чујемо на једном месту име Тити. Фараон се тим именом обратио својој другој жени, коју је уводио у ризницу. Та жена, очигледно опчињена благом, касније му је дошла главе зми-

јским отровом, када је Рамзес III одлучио да га наследи син Рамзес IV, којег је изродио са женом Изис, а не син Пентавер, којег је изродио са Тити. О овоме делимично сведочи папирус који је одгонетнуо А. Ц. Харис. Рамзес III је био други владар XX династије.

Куш – Горња Нубија.

Вават – Доња Нубија.

Амуру – данашњи Шам, тј. Сирија.

Пунт – држава која се налазила на простору данашње Сомалије.

Кефтију – Крит.

Урук, Бабилу, Лагаш – сумерски градови у Месопотамији.

Митани – град у североисточној Месопотамији.

Ретену – простор који се налазио на територији данашње Палестине.

Гора ка земљи Ретену – мисли се на данашњи Туру Сина, тј. Синајску гору за коју тадашњи Египћани нису имали одређено име, али су знали имена топонима који су им били важни на овом подручју.

Тјаме – град на западној обали Нила, преко пута Карнака и Луксора.

Гебту – град познат као Љифт, коптски Кефт или Кебто, грчки Коптос, римски Јустинианополис. Налази се 43 км северно од Луксора, на источној обали Нила.

Рохану – долина из које је црпљен шкриљасти пешчаник бекхен, који су глачали староегипатски мајстори.

Хатнуб – област у Средњем Египту одакле је експлоатисан алабастер.

Велико зелено море – неки научници сматрају да је реч о Црвеном мору, а неки да је реч о Средоземљу. Ако тумачимо староегипатску причу „Бродоломник", коју је записао писар Амено, син Аменијев, јунак приче доспео је на тајанствено „острво духа" где је срео змаја који се предсавља као господар земље Пунт, и логично је да се неко ко се представља као господар Пунта може срести пре на Црвеном мору него у Средоземљу. Ова прича се чува на папирусу у Лењинграду (No. 1115). Ипак, већина савремених научника сматра да је Велико зелено море заправо данашње Средоземље. Андриј Лаврик сматра да је веома зачуђујуће што је ово питање у египтологији још увек спорно. Пјер Монет наводи да су египатски бродови кретали према Пунту и из Му-кедија, што је вероватно Персијски залив, јер је Му-кеди вода земље Кеде у Нахарини, назив под којим су стари Египћани подразумевали Еуфрат. Ако су Египћани јелову грађу довлачили из Либана до Еуфрата, могли су опловити Арапски полуоток и скренути десно према данашњој Сомалији. Сасвим је сигурно да староегипатска реч *Му* значи вода.

Кебена – тадашња лука у земљи Амуру.

Кадеш – град на северу земље Амуру.

Библос – град у земљи Амуру који је дуго био под јаким културним, политичким и трговачким утицајем древних Египћана.

Машрик и Магриб – Исток и Запад. Ове речи данас су најфреквентније у арапском језику, али смо мишљења да су ове речи старије и од самог Египта, не само због сродности староегипатског језика са семитским језицима.

Умакао бику, налетео на краву – староегипатски облик сумерске изреке коју наводи Едмунд И. Гордон: *Кад сам умакао бику, налетео сам на краву*. Изрека указује на безизлазну ситуацију, а овде на немогућност спровођења истраге против оних који су планирали упад у ризницу.

Спојена колена – Фараонова жена је употребила овај израз који су сиромашни становници древног Египта користили за свештенике када су се претворили у наследну касту. О томе сведочи натпис Рама-Раи, тебанског првосвештеника, који пише: *Предајте своје дужности вашој деци, са оца на сина, и тако вечито.* Слутња Фараонове жене овде је оправдана, јер ће след историјских околности показати да је економско јачање свештенства допринело ослобађању зависности од фараонове власти, нарочито када су свештеници преузели руднике злата у Нубији. Слаби наследници Рамзеса III, такозвани Рамесиди, све више губе превласт над свештенством и коначно тебански првосвештеник Херихор свргава Рамзеса XII и преузима фараонску власт.

Хети – народ против кога је ратовао Рамзес III, баш као и Рамзес II.

Мешвеш и Сепед – племена која су живела на територији данашње Либије, а против којих је ратовао Рамзес III.

Сенмут – острво, савремена Бига. Некада је означавало границу Египта и Нубије.

Асир – Асирија, древна држава у горњем току реке Тигар. Асирски језик припадао је групи семитских језика.

Нинива – престоница Асирије, позната и по томе што је у њој живео Јунус, а.с., библијски Јона.

Феникија – постојбина Феничана која није била на простору Картагине у данашњем Тунису, већ на просотру данашњег Либана.

Народи мора – Пелести, Дањени (вероватно Данајци из Илијаде), Сардани, мало познати Вешвеши, Тјекеи (вероватно Таурези) и Сикелси са Сицилије.

Амон, Озирис, Собек, Атум – Током многих векова и миленијума, скоро целокупно друштво древног Египта заронило је у огавну заблуду политеизма из које га нису извукле ни Објава коју је донео Муса, а.с – библијски Мојсије – ни, нама недовољно јасна, религијска реформа фараона Ехнатона. Древни Египћани су веровали да је Амон бог зрака. Описан је у људском обличју, а на глави му је круна од перја птица. Озирис је представљао наводно божанство које доноси живот из земље, те му је лице приказивано у зеленој боји симболишући усеве. Собек (Себек, Собки) је представљао наводно бога језера, мочвара, генерално слатких вода, а приписивана му је и снага плодности, јер се сматрало да мноштво крокодила у водама доноси плодну жетву и поплаву. Атум (Тем, Тему, Атем) је, по заблуди древних Египћана, наводни бог повезан са Сунцем на заласку, а понекад је бивао представљен и делимично у људском обличју са овнујском главом. Мишљења смо да су древни Египћани имали установљен монотеизам који је касније искривљен и застранили су у политеизам тако што су поједини атрибути Бога проглашавани за засебна божанства, а потом и природне појаве па и животиње бивају представљене као божанства. Један староегипатски запис сведочи о постојању чистог монотеизма, који је, нажалост, после нарушен у Египту, али никада није потпуно угушен. Овај запис гласи: *О Боже, Градитељу света, Ти немаш мајке. Ти постојиш сам за Себе. Ти немаш оца. Ти одржаваш све ствари Које си створио. Небо и Земља покоравају се законима које си им подарио. Славим Бога Који створи свет, сва копна и мора речју – Буди.*

Аменхотеп III – девети фараон XVIII династије, понекад потписан и као Аменофис III. Био је преокупиран изградњом сопствених статуа.

Лакат – мера за дужину, приближно 0,5 метара.

Итеру – данас река Нил. Итеру – на раном коптском језику велика река. Каснији назив пхиаро или пиаро – река.

Ка – Египћани су веровали да постоји шест одраза људског постојања: тело, сенка, име, дух (Ка), личност (Ба) и бесмртност (Акх).

Формула да човек не иструне – један од текстова из *Књиге мртвих.*

Хапи (Хеп, Хап или Хапу) - Ова реч је у преддинастијском периоду била назив данашње реке Нил, али се западањем у заблуду политеизма почела употребљавати као име наводног бога Нила који је приказиван као човек с брадом и штапом, али и са женским грудима које симболизирају плодност.

Кхуфу (Хуфу) – други фараон IV династије. Ијан Шо као његово пуно име наводи Хнум-Хуфу. Овај фараон данас је познат као Кеопс што је грчки превод његовог имена. Његова пирамида, највећа у Египту, саграђена је од 2,5 милиона камених блокова, а његов кип који се чува у Египатском музеју у Каиру висок је 4 цм.

ЕНЕС ХАЛИЛОВИЋ (1977, Нови Пазар). Песник, прозни и драмски писац. Текстови су му превођени на енглески, немачки, шпански, француски, пољски, румунски, украјински, мађарски, словеначки и македонски језик. Објавио књиге песама *Средње слово*, *Блудни парип*, *Листови на води* (четири издања); књиге прозе *Потомци одбијених просаца* и *Капиларне појаве*, као и драму *In vivo*.